
БЕЛЬОРІН-ЕРРЕРА О.М.,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
валеології філософського
факультету Харківського
національного університету
імені В.Н.Каразіна,
м. Харків, Україна

СМІРНОВА Я.В.,

студент III курсу кафедри
валеології філософського
факультету Харківського
національного університету
імені В.Н.Каразіна,
м. Харків, Україна

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ

У статті розглянуто особливості професійного самовизначення шкільної молоді із вадами слуху. Уточнено зміст поняття «професійна орієнтація» та доведено її значення у соціалізації та інтеграції в суспільство молоді з особливими потребами. За результатами педагогічного експерименту встановлено, що професійні інтереси даної категорії старшокласників набагато ширше тих можливостей які пропонує їм існуюча система професійної освіти. Визначено галузі які викликають найбільший та найменший інтерес у молоді даної категорії.

Ключові слова: самовизначення, професійна орієнтація, шкільна молодь, вади слуху.

В статье рассмотрены особенности профессионального самоопределения школьной молодежи с нарушениями слуха. Уточнено содержание понятия «профессиональная ориентация» и доказано ее значение в социализации и интеграции в общество молодежи с особыми потребностями. По результатам педагогического эксперимента установлено, что профессиональные интересы данной категории старшеклассников гораздо шире тех возможностей, которые предлагает им существующая система профессионального образования. Определены отрасли, которые

вызывают наибольший и наименьший интерес у молодежи данной категории.

Ключевые слова: самоопределение, профессиональная ориентация, школьная молодежь, нарушения слуха.

This article is about the features of professional self-determination schoolchildren with impaired hearing. The very concept of «professional orientation» was clarified, which is regarded as a complex of psychological, pedagogical and medical measures aimed in order to optimize the process of employment in accordance with the desires, inclinations, abilities. Also there were considered the needs of society for specialists. The idea of successful socialization and integration into society of young people with disabilities, including deaf education involves getting them to modern professions in demand in the labor market and further successful employment was expressed. Especial form was designed which is as named as «Education and career choices» in order to study occupational preferences of school children with hearing impairments. According to results of pedagogical experiments was found that the average of the professional interests of this category of youth is much wider than the opportunities offered by current educational system. Defined areas that are of the most interest among youth of this category are followings: hardware, vehicles (boys); fashion model, service sector (girls).

Key words: self-determination, vocational guidance, school youth, impaired hearing.

Сучасна Україна запроваджує нові стандарти в освіті та соціальній політиці. Однак поряд зі значними здобутками держави у цих галузях, нажаль, залишаються невирішеними багато серйозних проблем серед яких – проблема навчання та виховання дітей та молоді з відхиленнями у розвитку. Дані відхилення можуть бути викликані різними чинниками, зокрема, втратою слуху, або дефектами слуху.

Значення слуху в психічному розвитку повноцінної особистості важко переоцінити. Слух – один із найважливіших органів чуття людини.

Особливе функціональне значення органи слуху набувають у дитинстві. Насамперед, на слух лягає відповідальність за розвиток мовлення. Слух,

як відомо, поступово формується протягом перших років життя дитини від дня її народження. Якщо, з деяких причини, слух втрачається або послаблюється, звукове та мовне спілкування стає обмеженим, а іноді зовсім неможливим то надалі дитина потребує допомоги з боку медиків та педагогів, додаткової уваги в освітньому процесі.

Виходячи з цього, основними завданнями спеціалізованих освітніх закладів у якій навчаються діти з особливими потребами, зокрема з вадами слуху є: забезпечення охорони та зміцнення здоров'я вихованців; охорона прав та інтересів вихованців; освоєння освітніх програм, навчання і виховання в інтересах особистості, суспільства і держави; забезпечення соціально-правового захисту та соціальної адап-

тації вихованців; здійснення освітнього процесу шляхом забезпечення особистісного розвитку вихованців для успішної їх соціалізації та інтеграції в суспільство.

На нашу думку, успішна соціалізація та інтеграція в суспільство молоді з особливими потребами, зокрема з вадами слуху передбачає отримання ними освіти за сучасними спеціальностями затребуваними на ринку праці та подальше успішне працевлаштування. Це також необхідно для формування соціальної складової здоров'я молодого покоління, яка трактується науковцями як цілісний стан особистості в суспільстві, життєву активність, виконання соціальних ролей, раціональні соціальні домагання, соціальне благополуччя [3].

Актуальність педагогічного дослідження обумовлена наступною суперечністю: необхідністю соціально-педагогічної і психологічної підтримки професійного самовизначення шкільної молоді даної категорії, з одного боку, а з іншого – неготовністю системи професійної освіти та вищих навчальних закладів до включення в освітній потік студентів із вадами слуху.

Актуальність дослідження підсилює наявність сучасних соціальних проблеми, як то: зростання безробіття, відсутність соціальної захищеності, конкуренція на ринку праці, проблеми працевлаштування осіб з обмеженою працездатністю, які вимагають від молоді більш раннього життєвого професійного самовизначення, високої функціональної грамотності.

Педагоги розуміють – невдалий вибір професії негативним чином позначається на формуванні особистості а, можливо, на всьому подальшому житті людини. І хоча дефекти слуху накладають відбиток на професійне самовизначення молоді, професійні

інтереси даної категорії старшокласників набагато ширше тих можливостей які пропонує їм існуюча система професійної освіти [1].

Такі висновки підтверджують результати проведеного нами пілотного дослідження, у якому брали участь вихованці 9 та 10 класів Куп'янського спеціального навчально-виховного комплексу Харківської обласної ради.

Даний освітній заклад забезпечує корекційно-виховний вплив на дітей з порушенням слуху, створюючи сприятливі умови для їхньої соціалізації. Учасниками процесу соціального становлення дітей з вадами слуху як особистостей є все оточення, а кураторами – педагоги і психологи.

Робота щодо професійного орієнтування учнів (вихованців) та їхнього працевлаштування у навчальному закладі проводиться відповідно до законів України: «Про освіту» ст. 14, 35; «Про загальну середню освіту» ст. 6, 18, 21; «Про охорону дитинства» ст. 19, 21, 24, 25, Указу Президента України від 06.10.1999 року № 1285/99 «Про заходи щодо забезпечення працевлаштування молоді»; Положення про професійну орієнтацію молоді, затвердженого Міністерством освіти і науки України від 02.06.1995 року № 159/30/1526, та наказів Департаменту освіти і наук Харківської обласної державної адміністрації з урахуванням особливостей психофізичного розвитку дітей.

Професійна орієнтація розглядається як комплекс психолого-педагогічних, медичних заходів, направлених на підготовку до раціонального вибору професії, найбільш відповідної індивідуальним анатомо-фізіологічним особливостям людини, стану її здоров'я, на основі обліку її здібностей, схильностей, інтересів, знань і потреби у фахівця в регіоні і в даному суспільстві в цілому [2].

Для проведення профорієнтаційної роботи у навчальному закладі створена достатня матеріально-технічна база: 8 майстерень, 1 комп'ютерний клас, кабінет соціально-побутового орієнтування, живий куточок.

З учнями проводилась наступна робота: профорієнтація на уроках, під час проведення екскурсій, на гурткових заняттях; зустріч з випускниками, які обрали робочу професію; спільна робота з представниками професійно-технічних навчальних закладів та центру зайнятості; індивідуальна робота з учнями; індивідуальна робота з батьками учнів.

Початкова професійна підготовка здійснювалась за напрямками: квітникарство, швейна справа, слюсарна справа, столярна справа, кам'яна справа, допрофесійна підготовка оператора комп'ютерного набору. Уроки трудового навчання, екскурсії до професійних ліцеїв, зустрічі з людьми робітничих професій, спільна робота з обласним та районним центрами зайнятості формують у учнів схильність і зацікавленість до професій, які хочуть обрати діти з особливими потребами. З метою ознайомлення учнів з різними професіями та правовими основами трудових відносин вчителі трудового навчання використовують термінал вибору професій, картки для індивідуальної роботи: «Методи пошуку роботи», «Структура резюме», «Ви вирішили знайти роботу», «Як вести себе з роботодавцем» тощо [4].

Для вивчення професійних вподобань вихованців Куп'янського спеціального навчально-виховний комплекс була розроблена профконсультативна анкета «Освіта та вибір професії».

У дослідженні брали участь учні 9 класу (12 осіб) та 10 класу (11 осіб). Загалом у педагогічному експерименті

прийняли участь 23 особи віком від 15 до 17 років (хлопці та дівчата).

Під час проведення дослідження старшокласникам було запропоновано прочитати і дати відповідь на 10 запитань анкети «Освіта та вибір професії». Дана анкета містить низку відкритих запитань, які потребують відповідей або висловлювань щодо професії чи видів діяльності, якими молоді люди хотіли б займатися у майбутньому, а можливо зараз вже займаються.

Використання цієї методики дає можливість одержати об'єктивну інформацію про професійну спрямованість учнів, їх професійні інтереси та наміри. Разом з тим робота з цією методикою чине стимулюючий педагогічний вплив на учнів: активізує їх пізнавальні потреби та прагнення до самооцінки.

Результати анкетування старшокласників дозволяють упевнено стверджувати, що найбільший інтерес у молоді викликає комп'ютерна техніка. Так, 46% учнів 10-го класу та 37% учнів 9-го класу надають пріоритет цієї галузі. Слід однак зазначити, що це переважно хлопці. Подекуди більший інтерес до комп'ютерної техніки серед учнів 10 класу ми пов'язуємо з викладанням у школі курсу інформатики та непоганими результатами учнів з цього предмету. У 9 класі інформатика не викладається, але зацікавлені підлітки намагаються здобути знання самостійно, поза межами школи відвідуючи курси інформатики, вивчаючи періодичні видання та наукову літературу, пов'язану з комп'ютерною технікою.

Серед дівчат які навчаються у 9 класі найбільшою популярністю користується професія моделі – 27% учениць вважають цю роботу перспективною.

Натомість 23% дівчат із 10 класу

мають інтерес щодо сфери обслуговування. Деякі хлопці також надають перевагу саме цьому виду діяльності. Так, 8% учнів 10 класу цікавляться інформацією про роботу барменів та офіціантів у журналах та газетах. Переважна кількість учнів, яких зацікавила дана галузь, полюбить спілкування, одразу відкликається на прохання про допомогу.

Інтерес до вивчення психології людини проявляють 23% дівчат 9 класу. Вони цікавляться психологічними тестами у періодичних виданнях, намагаються допомагати друзям та знайомим у вирішенні проблем, пов'язаних із взаємовідносинами з батьками, друзями, коханою людиною.

Спортом захоплені 23% учнів 9 класу (18% – хлопці, 5% – дівчата).

Серед дівчат популярністю користуються сучасні спортивні танці. Хлопці надають перевагу футболу.

Інтерес до малювання мають 27% дев'ятикласників (9% – хлопці, 18% – дівчата). Вони із задоволенням працюють над оформленням стінгазет до шкільних свят, виявляючи неабияку винахідливість та витончений смак.

Фізикою цікавляться 38% хлопці 10 класу. На нашу думку, цьому сприяє відвідування курсів «Радіотелесправи», на яких старшокласники набувають вмінь щодо ремонту та налагодження телерадіоапаратури, вчать користуватись електровимірювальними приладами тощо.

До сфер які не викликають зацікавленості учнів 9-го та 10-го класу належить сільське господарство. Можливо відсутність бачення перспектив у даній галузі пов'язано з проживанням учнів саме у місті, а не в сільській місцевості.

Також не викликають інтересу серед вихованців обох класів галузі знань пов'язані з математикою, хімі-

єю, літературою, біологією, екологією та економікою. Натомість опитування свідчать, що до таких предметів як «біологія» та «література» більшість учнів відносяться досить нейтрально. Дехто навіть читає певну художню літературу (5% учнів) та відстежує теми, які стосуються впливу шкідливих звичок на організм людини, здорове харчування тощо. Хімія та математика викликали лише негативні емоції в учнів. Деякі старшокласники відверто зізнаються що вони не розуміють даних предметів, їм це не цікаво.

За результатами анкетування, опитувань та бесід була розроблена комплексна програма профорієнтаційних заходів для старшокласників «У пошуках свого покликання», яка складається з 3 занять за наступними темами: «Давайте познайомимось!», «Розширення знань про світ професій», «Куди піти навчатись?».

Профорієнтаційна програма «У пошуках свого покликання», розроблена з метою: розширити уявлення учнів з вадами слуху про сучасний світ професій; сприяти професійному самовизначенню учнів з вадами слуху; формувати позитивне ставлення до себе, усвідомлюючи свою індивідуальність; ознайомити учнів даної категорії з можливостями освітніх установ міста, області в отриманні професійної освіти.

Проте, проведене дослідження, безумовно, не вичерпує всіх питань, пов'язаних із професійним самовизначенням шкільної молоді з вадами слуху. Перспективи подальшого розгляду вбачаємо в ґрунтовному аналізі зарубіжного досвіду з проблем формування професійних інтересів у старшокласників даної категорії, більш глибокому вивченні особливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні та

виховання дітей та шкільної молоді з вадами слуху.

Висновки. Розглянувши проблему соціального становлення та професійного самовизначення шкільної молоді з вадами слуху ми дійшли переконання, що обмежені сенсорні можливості більше не вироки.

Підсумовуючи результати дослід-

ження хочеться зазначити необхідність перебудови освітнього процесу з метою надання рівних можливостей для отримання професії молоді з особливими потребами та продовження пошуку сучасних комплексних підходів до організації навчання й виховання даної категорії учнів та студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Атурова Т. А. Социально-педагогические аспекты профориентации детей с нарушением слуха / Т. А. Атурова, Ю. Н. Рюмина // Вестник Шадринского государственного педагогического университета – 2015. – № 1 (25) . С. 149-153.
2. Лапишин, В. А. Основы обучения и воспитания детей с отклонениями в развитии // Основы дефектологий / В. А. Лапишин. – М. : Просвещение, 2005. – 65 с.
3. Лисицын Ю. П. Концепция формирования здорового образа жизни / Ю. П. Лисицын // Сб. науч. трудов. – М. : МИФК, 1991. – С. 3–27.
4. План роботи комунального закладу «Куп'янський спеціальний навчально-виховний комплекс» Харківської обласної ради на 2016/2017 навчальний рік – [Електронний ресурс] / Режим доступу : info.ocvita.com.ua.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Aturova T. A. Social'no-pedagogičeskie aspekty proforientacii detej s narušeniem sluha / T. A. Aturova, Ů. N. Rŭmina // Vestnik Šadrinskogo gosudarstvennogo pedagogičeskogo universiteta – 2015 . – # 1 (25) S. 149-153.
2. Lapšin, V. A. Osnovy obučenii i vospitaniâ detej s otkloneniâmi v razvitij // Osnovy defektologij / V. A. Lapšin. – М. : Prosveŝenie, 2005. – 65 s.
3. Lisicyn Ů. P. Konceptiâ formirovaniâ zdorovogo obraza ŝizni / Ů. P. Lisicyn // Sb. nauč. trudov. – М. : MIFK, 1991. – S. 3–27.
4. Plan roboti komunal'nogo zakladu «Kup'âns'kij special'nij navčal'no-vihovnij kompleks» Harkivs'koï oblasnoï radi na 2016/2017 navčal'nij rik – [Èlektronnyj resurs] / Reŝim dostupu : info.ocvita.com.ua.